

У асобе Максіма Гарэцкага мы, несумненна, маем аднаго з буйнейшых прадстаўнікоў нашага прыгожага пісьменства найноўшага часу і можам гэтым ганарыцца перад усім светам. Някай людзі дападаюць да твораў Максіма Гарэцкага. У асноўным творы чытачу сталі даступнымі. Навуковая цікавасць з кожным днём узрастае.

А.А. Босак

Мінск (Беларусь)

ДЫАЛЕКТЫ І НАРОДНЫЯ ГАВОРКІ ЯК КРЫНІЦА ФАРМИРАВАННЯ ЛІТАРАТУРНАЙ МОВЫ

Народныя гаворкі і літаратурная мова цесна звязаны паміж сабой. Літаратурная мова фарміравалася на аснове вызначаных гаворак і дыялектаў, якія аказалі на яе вялікі ўплыў. Аднак і на сучасны момант існуюць цесныя ўзаемасувязі паміж літаратурнай мовай і жывымі народнымі гаворкамі.

З аднаго боку літаратурная мова цесна пранікае ва ўсе сферы жыцця насельніцтва, актыўна выцясняючы многія мясцовыя словы і выразы. Аднак і народныя гаворкі да гэтага часу непасрэдна ўзбагачаюць літаратурную мову, перш-наперш лексічнымі і фразеалагічнымі сродкамі.

Узбагачэнне лексікону літаратурнай мовы дыялектызмамі ажыццяўляецца двума асноўнымі шляхамі: 1) дыялектныя словы пападаюць у агульныя слоўнікі спачатку лексемамі з адзнакамі “*мясцовая, дыялектная ці абласная*”, а ў наступных выданнях слоўнікаў ужо прыводзяцца без прыведзеных адзнак; 2) дыялектызмы даволі шырока ўжываюцца пісьменнікамі ў мастацкіх творах, што садзейнічае праніканню дыялектных слоў з ідыястылю асобнага аўтара ў сучасную літаратурную мову. Пры гэтым характар выкарыстання рэгіянальных лексем рознымі аўтарамі вызначаецца разнастайнасцю і залежыць ад месца нараджэння канкрэтнага пісьменніка, тэматыкі яго твораў, стылістычных мэт, асаблівасцей і каларытнасці мовы галоўных герояў, а таксама аўтарскага стылю.

Трэба адзначыць, што не толькі літаратурныя мовы, у прыватнасці руская і беларуская, маюць значныя ўзаемасувязі, але і дыялекты, перш-наперш сумежныя. Так, усходнія беларускія гаворкі маюць шмат агульных рыс са смаленскімі і бранскімі гаворкамі Расійскай Федэрацыі; заходнія беларускія гаворкі — з гаворкамі Беласточчыны на тэрыторыі сучаснай Польшчы; заходнепалескія гаворкі — з суседнімі ўкраінскімі дыялектамі.

З пункту развіцця і ўзаемасувязей дыялектаў асаблівую цікавасць мае рэгіён, які знаходзіцца на мяжы Беларускага Панямоння і Заходняга Палесся, у тым ліку рэгіён верхняга Над'ясельдзя (Пружанскі раён Врэскай вобласці і сумежжа), дзе існуе значная колькасць народных гаворак і дыялектаў.

У выніку праведзеных даследаванняў на тэрыторыі верхняга Над'ясельдзя выдзяляецца некалькі асноўных гаворак: гродзенска-баранавіцкія, ці панямонскія (паўночна-ўсходняя частка даследуемага рэгіёна); паўночнабрэсцкія акаючыя і окаючыя (заходняя частка); верхняясельдскія (цэнтральная і ўсходняя частка); малецкія (паўднёва-ўсходняя частка); паўночназагародскія і сярэднезагародскія (паўднёва-заходняя частка).

І.І. Навасельцава

Мінск (Беларусь)

ПРАБЛЕМА ІНТЭРФЕРЭНЦЫІ ВА ЎМОВАХ БІЛІНГВІЗМУ ЯК АДНА З АКТУАЛЬНЫХ ПРАБЛЕМ КУЛЬТУРЫ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ

Ва ўмовах афіцыйнага білінгвізму пытанні культуры маўлення па-ранейшаму застаюцца надзвычай важнымі і актуальнымі. Слушна зазначыў мовазнавец В. Плотнікаў: “Ва ўсіх сучасных славянскіх краінах у якасці адзіных дзяржаўных моў юрыдычна зацверджаны мовы адпаведных нацый. Выключэнне складае Беларусь, дзе ... дзяржаўнымі прызнаны дзве мовы — беларуская і руская... Дэ-факта заканадаўчы статус роўнасці дзвюх дзяржаўных моў практычна не рэалізуецца, бо беларуская мова даволі рэдка выкарыстоўваецца ва ўсіх сферах грамадскага, навуковага, эканамічнага, культурнага жыцця краіны”. Сучасная моўная сітуацыя ў Беларусі вызначаецца нацыянальным двухмоўем.

На тэрыторыі Беларусі двухмоўе існавала здаўна (беларуска-царкоўнаславянскае вуснае і пісьмовае двухмоўе часоў існавання Вялікага княства Літоўскага; беларуска-польскае двухмоўе перыяду ўваходжання нашых земляў у склад Рэчы Паспалітай; беларуска-рускае двухмоўе ад часоў анексавання беларускіх тэрыторый Расійскай імперыяй да нашых дзён). Нягледзячы на тое, што паводле даных перапісу насельніцтва 1999 года беларускую мову лічаць роднай 82% беларусаў і 18% небеларусаў, сёння беларуская мова не выконвае кансалідуючую функцыю ў грамадстве. Большасць людзей у Беларусі — прадстаўнікі нераўнапраўнага двухмоўя, пры якім веданне і выкарыстанне адной мовы пераважае над веданнем і выкарыстаннем другой у маўленні індывіда.

Даследаванню праблемы ўзаемадзеяння блізкароднасных моў прысвечаны працы В.П. Лемцюговай, Л.М. Шакуна, А.Я. Міхневіча, І.С. Роўды, А.А. Лукашанца і іншых вядомых беларускіх мовазнаўцаў, якія пераканаўча паказалі, што паралельнае функцыянаванне ў нашым грамадстве дзвюх моў, палераменнае іх выкарыстанне членамі грамадства ў працэсе зносін вяло і будзе весці да актыўнага перанясення элементаў моў з адной у другую, да міжмоўнай інтэрферэнцыі. Узае-